

Federaal Planbureau

Economische analyses en vooruitzichten

**Instituut voor de
Nationale Rekeningen**

Economische vooruitzichten 2018-2023

Versie van maart 2018

22 maart 2018

Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut die beleidsrelevante studies en vooruitzichten maakt over economische, socio-economische en milieuvraagstukken. Daarnaast bestudeert het de integratie van die vraagstukken in een context van duurzame ontwikkeling. Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen.

De werkzaamheden van het FPB worden steeds gekenmerkt door een onafhankelijke benadering, transparantie en aandacht voor het algemeen welzijn. De kwaliteit van de gegevens, een wetenschappelijke methodologie en de empirische geldigheid van de analyses staan daarbij centraal. Tot slot zorgt het FPB voor een ruime verspreiding van de resultaten van zijn werkzaamheden en draagt zo bij tot het democratisch debat.

Het Federaal Planbureau is EMAS en Ecodynamische Onderneming (drie sterren) gecertificeerd voor zijn milieubeheer

url: <http://www.plan.be>

e-mail: contact@plan.be

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Federaal Planbureau

Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel

tel.: +32-2-5077311

fax: +32-2-5077373

e-mail: contact@plan.be

<http://www.plan.be>

Economische vooruitzichten 2018-2023

Versie van maart 2018

22 maart 2018

Abstract - Dit rapport vormt een bijdrage tot de voorbereiding van het nieuwe Stabiliteitsprogramma en van het nieuwe Nationaal Hervormingsprogramma. Het vermeldt de voornaamste resultaten van een voorlopige versie van de 'Economische vooruitzichten 2018-2023' die in juni 2018 gepubliceerd zullen worden.

Jel Classification - B22, C53, E17

Keywords - Macro-economische vooruitzichten, Stabiliteitsprogramma, Nationaal Hervormingsprogramma

Inhoudstafel

1. Synthese	1
2. Voornaamste hypothesen van de projectie	3
2.1. Hypothesen inzake de internationale omgeving	3
2.1.1. Potentiële uitvoermarkten voor België	3
2.1.2. Olieprijzen en wisselkoersen	3
2.1.3. Rentevoeten	3
2.2. Hypothesen inzake demografie en beroepsbevolking	4
2.3. Hypothesen inzake lonen en bijdragen	5
2.3.1. Lastenverlagingen	5
2.3.2. Brutolonen, arbeidskosten en de loonwet van 2017	8
2.4. Hypothesen inzake overheidsfinanciën	10
2.4.1. Inleiding	10
2.4.2. Fiscale ontvangsten geïnd door de federale overheid	10
2.4.3. Federale overheid: niet-fiscale ontvangsten en uitgaven	12
2.4.4. Gemeenschappen en Gewesten	14
2.4.5. Lagere overheid	18
2.4.6. Sociale Zekerheid	18
3. Raming van de output gap	21
3.1. Vergelijking van de raming door het FPB en de Europese Commissie	21
3.2. De onzekerheden over de raming	23
4. Resultaten van de projectie	24

Lijst van tabellen

Tabel A	Economische middellangetermijnvooruitzichten: voornaamste resultaten	2
Table 1a	Macroeconomic prospects	24
Table 1b	Price developments	24
Table 1c	Labour market developments	25
Table 1d	Sectoral balances	25
Table 2	General government budgetary prospects	26
Table 4	General government debt developments	27
Table 5	Cyclical developments	27
Table 6	Divergences from previous update	27
Table 7	Long term sustainability of public finances	28
Table 8	Basic assumptions	29
Table 9	Macroeconomic prospects 2018-2023: main results	30

Lijst van figuren

Figuur 1	Raming van de output gap: FPB versus EC	21
Figuur 2	Raming van de potentiële groei en de NAWRU: FPB versus EC	22

1. Synthese

Dit rapport draagt bij tot de voorbereiding van het nieuwe stabiliteitsprogramma en van het nieuwe nationaal hervormingsprogramma. Het beschrijft de voornaamste hypothesen en resultaten van de voorlopige versie van de 'Economische vooruitzichten 2018-2023'. De definitieve versie van die vooruitzichten zal in juni 2018 gepubliceerd worden.

De projectie is opgesteld bij ongewijzigd beleid. Ze houdt rekening met de belangrijkste informatie inzake overheidsontvangsten en -uitgaven die beschikbaar was op 14 maart 2018. De cijfers werden op 19 maart goedgekeurd door de raad van bestuur van het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR). De maatregelen van de begrotingscontrole voor 2018 konden dan ook niet in rekening worden gebracht.

De vooruitzichten voor 2018 stemmen grotendeels overeen met die van de Economische begroting 2018, die het Federaal Planbureau op 8 februari publiceerde. Niettemin werden die vooruitzichten geactualiseerd om rekening te houden met bijkomende informatie uit de nationale rekeningen voor het jaar 2017. De bbp-groei hypothesen voor de handelspartners van België in 2018 en 2019 zijn grotendeels gebaseerd op de herfstvooruitzichten van de Europese Commissie, maar werden geactualiseerd aan de hand van consensusvooruitzichten, terwijl voor de periode 2020-2023 gebruik werd gemaakt van de IMF-vooruitzichten van oktober 2017.

De bbp-groei voor de eurozone als geheel zou op 2,2 % uitkomen in 2018 en op 1,8 % in 2019 (t.o.v. 2,5 % vorig jaar). Tijdens de periode 2020-2023 zou de groei verder vertragen tot gemiddeld 1,5 %. Die minder uitgesproken dynamiek moet vooral worden gezien tegen de achtergrond van een vergrijzende bevolking, die de bevolkingstoename op arbeidsleeftijd afremt.

De Belgische bbp-groei bedroeg vorig jaar 1,7 %. De Belgische economie zou in een gelijkaardig tempo groeien in 2018 en in 2019 (resp. 1,8 % en 1,7 %), waarbij vooral de particuliere consumptie aan kracht wint. De output gap, die momenteel nog negatief is, zou zich daardoor sluiten in 2019. Tijdens de periode 2020-2023 zou de Belgische economie een minder uitgesproken groei van gemiddeld 1,4 % laten optekenen, wat in lijn is met haar potentiële groei, maar licht onder de bbp-groei van de eurozone blijft. De berekening van het potentieel bbp (en dus van de output gap) is gebaseerd op de referentiemethode van de Europese Unie, maar wordt toegepast op de statistische concepten en het projectiekader van de nationale macro-economische modellen van het FPB.

Over de periode 2018-2023 zouden in totaal 240 000 banen gecreëerd worden, of gemiddeld 40 000 per jaar. Het aantal gesalarieerden in de privésector zou stijgen met 176 000, het aantal zelfstandigen met 54 000 en de werkgelegenheid in de publieke sector met 10 000 eenheden. Maatregelen gericht op het beperken van de arbeidskosten voor loontrekkenden ondersteunen de werkgelegenheidsgroei vooral tijdens de jaren 2017, 2018 en 2020. De werkgelegenheidsgraad (20-64 jaar) zou geleidelijk toenemen tot 70,3 % in 2020 – wat ruim onder de doelstelling (73,2 % in 2020) uit de EU2020 strategie blijft – en tot 71,7 % in 2023.

Het aantal werklozen (met inbegrip van de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen) zou over de periode 2018-2023 in totaal met 150 000 personen afnemen, rekening houdend met de verdere toename van de beroepsbevolking.

De Belgische inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen, werd in 2016 sterk opwaarts beïnvloed door enkele uitzonderlijke factoren. De invloed van die factoren viel grotendeels weg in 2017, maar toch bleef de inflatie (2,1 %) nagenoeg stabiel als gevolg van de toename van de olieprijs. Een verdere toename van de olieprijs resulteert in 2018 nog in een inflatie van 1,7 %, maar door een tijdelijke olieprijsdaling zou de inflatie in 2019 verzwakken tot 1,3 %. Voor de periode vanaf 2020 wordt verondersteld dat de Brentprijzen opnieuw in stijgende lijn evolueren. Tegelijk zou de onderliggende inflatie geleidelijk aantrekken als gevolg van de versnelling van de groei van de loonkosten, waardoor de totale inflatie herneemt tot 1,7 % op middellange termijn.

Het tekort van de gezamenlijke overheid viel in 2017 terug tot 1,1 % van het bbp, zou dit jaar hernemen tot 1,4 % en zich vervolgens min of meer stabiliseren rond 1,7 %. De overheidsschuld in procent van het bbp zou verder dalen en vanaf 2021 minder dan 100 % bedragen.

Tabel A Economische middellangetermijnvooruitzichten: voornaamste resultaten
Evoluties in %, tenzij anders vermeld

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Real GDP	1.7	1.8	1.7	1.5	1.4	1.4	1.3
Deflator of private consumption	1.7	1.7	1.3	1.5	1.6	1.7	1.7
Domestic employment (evolution in 000')	65.9	57.3	47.9	46.4	33.9	28.1	26.3
Domestic employment (evolution in %)	1.4	1.2	1.0	1.0	0.7	0.6	0.5
Employment rate (20-64 yrs)	68.4	69.1	69.7	70.3	70.8	71.3	71.7
Unemployment rate (FPB concept)	10.4	9.7	9.3	8.8	8.4	8.0	7.5
Unemployment rate (Eurostat standardised rate)	7.2	6.7	6.5	6.2	6.0	5.7	5.3
Net lending of general government (% of GDP)	-1.1	-1.4	-1.7	-1.8	-1.7	-1.6	-1.7
Gross public debt (% of GDP)	102.8	101.7	100.9	100.4	99.7	98.7	98.1
Balance of current accounts (National accounts - % of GDP)	-0.2	-0.5	-0.3	-0.5	-0.6	-0.7	-0.9

De rest van het rapport is als volgt ingedeeld. Afdeling 2 beschrijft de hypothesen inzake de internationale omgeving, de demografie, de arbeidsmarkt en de overheidsfinanciën. In afdeling 3 wordt de FPB-raming voor de output gap van de Belgische economie vergeleken met de raming die de Europese Commissie in november 2017 publiceerde. Ten slotte bevat afdeling 4 de tabellen die gevraagd worden in het kader van het Stabiliteitsprogramma (tabellen 1 tot 8), alsook een tabel met resultaten in het kader van het Nationaal Hervormingsprogramma (tabel 9).

2. Voornaamste hypothesen van de projectie

2.1. Hypothesen inzake de internationale omgeving

2.1.1. Potentiële uitvoermarkten voor België

De voor België relevante wereldhandel wordt berekend aan de hand van de gewogen gemiddelde invoergroei van de Belgische handelspartners. De groei van de potentiële uitvoermarkten voor België zou 4,7 % bedragen in 2018 en 4,2 % in 2019, waarbij de bbp-groei in de eurozone op resp. 2,2 % en 1,8 % zou uitkomen. Die ramingen zijn grotendeels gebaseerd op de herfstvooruitzichten van de Europese Commissie¹, maar ze werden geactualiseerd aan de hand van consensusvooruitzichten van Consensus Economics van januari 2018.

Voor de periode 2020-2023 is de groei van de potentiële uitvoermarkten (gemiddeld 3,7 %) gebaseerd op de IMF-vooruitzichten van oktober 2017.² De bbp-groei in de eurozone zou in die periode gemiddeld 1,5 % bedragen.

2.1.2. Olieprijzen en wisselkoersen

De hypothesen voor de olieprijs en de wisselkoersen in 2018 en 2019 zijn gebaseerd op termijnmarktnoteringen van eind januari.³

Voor de periode 2020-2023 wordt een stabilisering van alle wisselkoersen verondersteld. Voor de Brentprijs wordt uitgegaan van een geleidelijke herneming tot 125,9 dollar per vat in 2030, op basis van het referentiescenario van de Europese Commissie in het kader van haar energie-, broeikasgasemissies- en transportvooruitzichten tot 2050.⁴ Dat impliceert voor de periode 2020-2023 een olieprijsstijging van ruim 6 % per jaar, tot een niveau van 82 dollar in 2023.

2.1.3. Rentevoeten

De binnen- en buitenlandse rentehypothesen voor 2018 en 2019 zijn eveneens gebaseerd op termijnmarktnoteringen.⁵ Tegen de achtergrond van het stimuleringsbeleid van de ECB zouden de rentevoeten ook in 2019 zeer laag blijven. Vanaf 2020 wordt een geleidelijke normalisering van het monetair beleid verondersteld in een context van aantrekkende internationale prijzen (ook voor niet-energetische producten), waardoor de kortetermijnrentevoeten hernemen. Voor de nominale tienjaarsrente wordt verondersteld dat die in elk land de nominale bbp-groei benadert op middellange termijn.

¹ European Economic Forecast, Autumn 2017, European Commission, European Economy Institutional Paper 63, November 2017.

² World Economic Outlook, IMF, oktober 2017.

³ Gezien de relatieve stabiliteit van de olieprijzen, de wisselkoersen en de rentevoeten in de afgelopen weken, werd ervoor geopteerd om de hypothesen van de economische begroting van februari te handhaven.

⁴ <https://ec.europa.eu/energy/en/news/reference-scenario-energy>

⁵ Futures voor de kortetermijnrentevoeten en forward swaps voor de langetermijnrentevoeten.

2.2. Hypothesen inzake demografie en beroepsbevolking

In de projectie worden de recent gepubliceerde demografische vooruitzichten⁶ opgenomen. Die vooruitzichten houden rekening met de nieuwe beschikbare waarnemingen, in het bijzonder de bevolkingsstatistieken op 1 januari 2017 en de statistieken van de bevolkingsloop (geboorten, overlijdens, interne en internationale migraties) in de loop van het jaar 2016. De hypothese met betrekking tot de instroom van asielzoekers tijdens de tweede helft van 2015 houdt rekening met de meest recente waarnemingen die door de Dienst Vreemdelingenzaken en het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) werden gepubliceerd. De impact van de in 2015 waargenomen instroom van asielzoekers op de bevolkingsgroei eindigt in 2017.

De groei van de bevolking op arbeidsleeftijd vertraagt geleidelijk van 0,22 % in 2016 tot 0,19 % in 2017 en tot 0,15 % in 2018. Tegen 2023 zou de groei licht negatief worden. Vanaf 2020 zou het extern migratiesaldo veel lager liggen dan het gemiddelde dat sinds het begin van de jaren 2000 werd waargenomen en nauwelijks opwegen tegen de daling van de bevolking op arbeidsleeftijd die het gevolg is van de vergrijzing van de babyboomcohorten.

Over de gehele projectieperiode zou de bevolking op arbeidsleeftijd toenemen met 29 500 personen, fors minder dan tijdens de afgelopen zes jaar (+88 800 personen), laat staan de zes jaar daarvoor (+346 200 personen). Omdat bovendien het aandeel van de oudere leeftijdsklassen (met gemiddeld lagere activiteitsgraden) in de bevolking op arbeidsleeftijd steeds verder toeneemt, wordt de demografische bijdrage aan de groei van de beroepsbevolking⁷ negatief op middellange termijn: -0,09 procentpunt per jaar gemiddeld, maar dalend tot -0,22 procentpunt op het einde van de projectieperiode. De afgelopen zes jaar was die bijdrage gemiddeld genomen nog positief (0,18 procentpunt per jaar), maar zij is de jongste jaren steeds sterker onder druk komen te staan.

Terwijl gedragsveranderingen (wijzigingen in de activiteitsgraden per geslacht en per leeftijd) tijdens de afgelopen zes jaar slechts in beperkte mate (gemiddeld 0,14 procentpunt per jaar) bijdroegen tot de groei van het arbeidsaanbod, klimt hun bijdrage in de projectieperiode tot 0,33 procentpunt per jaar. De beroepsbevolking neemt op middellange termijn (+89 900 personen) minder sterk toe dan tijdens de afgelopen zes jaar (+116 700 personen). Die stijging wordt nu nog uitsluitend verklaard door wijzigingen in de activiteitsgraden, die het effect van de negatieve demografische impulsen tenietdoen. In de oudere leeftijdsklassen wordt de toename van de activiteitsgraden ondersteund door de eindeloopbaanmaatregelen (verhoging van de instapleeftijd en/of verstrenging van de loopbaanvereisten voor vervroegd pensioen, SWT⁸ en TBS⁹) die de huidige en de vorige regering doorvoerden. Bovendien is in de overige leeftijdsklassen de neerwaartse druk op de evolutie van de activiteitsgraden grotendeels weggelaten. Een aantal factoren die tijdens het voorbije decennium het arbeidsaanbod negatief beïnvloedden in die leeftijdsklassen (de verlenging van de studieduur na de hervormingen in het hoger onderwijs, de strengere opvolging van actief zoekgedrag bij uitkeringsgerechtigde werklozen, de hervorming van het stelsel van inschakelingsuitkeringen) zijn nu immers vrijwel op kruissnelheid gekomen.

⁶ Demografische vooruitzichten 2017-2070, Bevolking en huishoudens, Federaal Planbureau en Statbel, februari 2018.

⁷ Beroepsbevolking volgens FPB-definitie: inclusief 'niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen'.

⁸ SWT: Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelag (het voormalige brugpensioen).

⁹ TBS: Stelsel van terbeschikkingstelling (voornamelijk in het onderwijs).

De positieve dynamiek in de activiteitsgraden zorgde er tijdens de afgelopen twee jaar al voor dat de groei van het arbeidsaanbod meer dan verdubbelde ten opzichte van 2015 (tot +0,50 % per jaar; +26 200 personen in 2016 en +27 000 personen in 2017). De macro-economische activiteitsgraad steeg tijdens de afgelopen twee jaar van 72,8 % tot 73,3 %. Dit jaar zouden veranderingen in activiteitsgraden vrijwel even sterk bijdragen tot de toename van de beroepsbevolking, terwijl de bijdrage van demografische veranderingen licht zou afnemen. De groei van de beroepsbevolking bedraagt 0,41 % (+21 700 personen), terwijl de macro-economische activiteitsgraad stijgt tot 73,5 %. Tijdens de periode 2019-2020 blijft het arbeidsaanbod aanzienlijk groeien (gemiddeld met 0,49 % of +26 400 personen per jaar), omdat de afzwakking van de demografische bijdrage opgevangen wordt door een nog sterkere toename van de activiteitsgraden. In de periode 2021-2022 neemt de groei van het arbeidsaanbod echter drastisch af (0,23 % of +12 400 personen in 2021, 0,08 % of +4 600 personen in 2022), en in het laatste jaar van de projectieperiode daalt het arbeidsaanbod zelfs licht (-1 700 personen). De demografische bijdrage wordt immers steeds negatiever, terwijl de eindeloopbaanhervormingen op kruissnelheid komen. De toename van de macro-economische activiteitsgraad versnelt tijdens de periode 2019-2020, maar zwakt nadien snel af. Naar het einde van de periode stabiliseert de macro-economische activiteitsgraad zich op 74,2 %.

2.3. Hypothesen inzake lonen en bijdragen

2.3.1. Lastenverlagingen

De inschatting van de verlaging van de lasten op arbeid ten gunste van de marktsector is gebaseerd op het arbeidslastenverlagende pakket van de taxshift, de hervormingen van het arbeidskostenbeleid in de drie regio's, de nationale rekeningen 2016 (de loonsubsidies tot en met 2016), voorlopige observaties 2017 (loonsubsidies 2017), en de bijdrageverminderingen (RSZ, tot en met het derde kwartaal 2017, extrapolatie vierde kwartaal 2017; voorlopige realisaties 2017 en budgettaire ramingen 2018 m.b.t. de RSZ¹⁰- en HVKZ¹¹-verminderingen gerapporteerd door de Gewesten).

De werkgeversbijdrageverminderingen bestaan uit algemene en selectieve verminderingen t.o.v. de faciale wettelijke bijdragevoeten en vanaf 2016 – als gevolg van de taxshift – ook uit verminderingen die het gevolg zijn van de verlaging van de faciale bijdragevoeten.

Een aantal werkgeversbijdrageverminderingen (alle doelgroepgebonden verminderingen behalve 'Eerste aanwervingen', 'Vaste contracten horeca' en 'Arbeidsduurvermindering') en loonsubsidies ('Activering' en 'Dienstencheques') zijn sinds 2015 krachtens de zesde staatshervorming een bevoegdheid van de gewesten geworden.

Naast die werkgeversbijdrageverminderingen en activeringen gebruiken de gewesten alternatieve technieken voor arbeidslastenverlagingen. Een aantal daarvan ('Tewerkstellingspremie 50+' in Vlaanderen, 'Prime à l'emploi' in Wallonië, 'Beschutte werkplaatsen' in alle gewesten) zijn geïntegreerd in het arbeidskostenconcept van het FPB; een aantal andere oudere programma's ('Vlaamse ondersteuningspremie' en het Waalse 'SESAM') niet¹², maar ze worden wel verwerkt in de projectie van de uitgaven van

¹⁰ Inclusief de verminderingen die vroeger onder DIBISS (Dienst voor de Bijzondere Socialezekerheidsstelsels) vielen.

¹¹ HVKZ: Hulp- en Voorzorgskas voor Zeevarenden.

¹² Het probleem is het gebrek aan informatie over de toepassing van die maatregel in de bedrijfstakken.

de gemeenschappen en gewesten.¹³ Ook de nieuwe Vlaamse programma's 'Tijdelijke Werkervaring'¹⁴ en 'Aanwervingsincentives' voor langdurig werkzoekenden zijn niet verrekend in de arbeidskosten.

a. Federale maatregelen

De taxshift reorganiseert vanaf het tweede kwartaal van 2016 trapsgewijs over verschillende jaren de algemene werkgeversbijdrageverminderingen in de profitsector en de non-profitsector.

- Voor de profitsector en de beschutte werkplaatsen die de loonmatigingsbijdrage verschuldigd zijn, gebeurt dat via verlagingen van de faciale werkgeversbijdragevoeten (met 2,4 procentpunt in 2016, met bijkomend 5 procentpunt in 2018), de verlaging (2016) en uiteindelijke de afschaffing (2018) van de algemeen-forfaitaire vermindering, de afschaffing van de specifieke verminderingen voor de hoogverloonden (2018), en de versterking van de specifieke verminderingen voor de laagverloonden (geleidelijk in 2016-2019).
- Voor de non-profitsector en de beschutte werkplaatsen die de loonmatigingsbijdrage niet verschuldigd zijn, gebeurt dat via de algemeen-forfaitaire vermindering en de vermindering voor de laagverloonden.
- Krachtens het Zomerakkoord van 2017 vervroeging van de algemene werkgeversbijdrageverminderingen voor de bouwsector.¹⁵

De inschatting van de federale loonsubsidies voor de profitsector en de non-profitsector is gebaseerd op:

- De maatregelen in het kader van de taxshift, nl. enerzijds de versterkingen van de doelgroepvermindering 'Eerste aanwervingen'¹⁶, de nacht- en ploegenarbeidsubsidies via de faciliteit 'niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing'¹⁷, de sociale maribelsubsidie via de gemutualiseerde werkgeversbijdrageverminderingen en anderzijds de afschaffing van de algemene loonsubsidie voor de profitsector die werd toegekend via de faciliteit 'niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing'.¹⁸
- Alle loonsubsidies via de faciliteit 'niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing' werden afgeschaft in het geval van INFRABEL en de NMBS.
- De loonsubsidie 'onderzoekers' via de faciliteit 'niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing' werd in 2018 uitgebreid naar bachelordiplomahouders (op kruissnelheid in 2021).

---

¹³ Zie paragraaf 2.4.4

¹⁴ In dat nieuwe stelsel zouden langdurig werkzoekenden tijdelijk aan het werk kunnen met behoud van het statuut van werkzoekende. Hoewel toegankelijk voor alle werkgevers is het de vraag in welke mate deze maatregel zal toegepast worden in de marktsector.

¹⁵ Drie bijkomende pakketten in 2018 (75 miljoen), 2019 (100 miljoen) en 2020 (400 miljoen).

¹⁶ 2016: volledige vrijstelling voor eerste aanwervingen, invoering van verminderingen voor de zesde aanwerving; 2017: versterkingen voor vierde t.e.m. zesde aanwervingen.

¹⁷ Tweede kwartaal 2016: een verhoging van de subsidievoeten van 15,6 tot 22,8 % van de betrokken brutolonen voor gewone activiteiten, van 17,8 tot 25 % voor volcontinu arbeid en van 15,6 tot 25 % voor hoogtechnologische activiteiten.

¹⁸ Vanaf tweede kwartaal 2016, weliswaar met behoud van de generiezere versie van die subsidie voor de kmo's en versterking ervan in het geval van startende micro-kmo's en behoud voor de non-profitsector.

b. Vlaams Gewest

Sinds het derde kwartaal van 2016 zet het nieuwe Vlaamse beleid (op kruissnelheid vanaf 2019) geleidelijk meer in op doelgroepverminderingen voor oudere werknemers en jonge laaggeschoolden ten koste van andere doelgroepverminderingen en activeringsvergoedingen.

We hielden rekening met:

- De uitdoving van de ‘Tewerkstellingspremie 50+’ (recyclage van het budget naar de doelgroep ‘Ouderen’), de ‘Jongerenbonus nonprofiit’, een aantal doelgroepverminderingen (‘Herstructureringen’, algemene categorie ‘Langdurig werkzoekenden’), alle activeringen in het kader van ‘Activa’ en ‘Doorstromingsprogramma’ behalve die in het kader van de ‘Sine’s’.
- De onmiddellijke afschaffing van de doelgroepvermindering ‘Gesubsidieerde contractuelen PPO’ (2017) en de uitdoving van de doelgroepverminderingen ‘Gesubsidieerde contractuelen RSZ’ en ‘Artikel 60’.
- De geleidelijke versterking van de doelgroepvermindering ‘Ouderen’ en de inkanteling van de doelgroep ‘Jongeren’ in een nieuwe doelgroepvermindering ‘Laaggeschoolde jongeren’.
- De genereuzere vrijstelling van doorstorting van de wettelijke werknemersbijdragen in de sector van de koopvaardij.

c. Waals Gewest

Het Waalse beleid richt zich sinds het derde kwartaal 2017 (overgangperiode tot midden 2020) geleidelijk naar doelgroepverminderingen voor oudere werknemers en activeringsvergoedingen voor langdurig werklozen en jonge laaggeschoolden ten koste van de meeste andere doelgroepverminderingen. Uitgangspunt van onze berekeningen waren o.a. de budgetten op kruissnelheid voor de nieuwe maatregelen of voor de versterking en/of hervorming van de oude maatregelen.¹⁹

We hielden rekening met:

- de uitdoving van een aantal doelgroepverminderingen (‘Herstructureringen’, ‘Langdurig werkzoekenden’, ‘Mentors’, ‘Huisbedienden’, ‘Jonge werknemers’)
- de vervanging van de activeringen in het kader van ‘Activa’ en ‘Doorstromingsprogramma’ door een ruimere activeringsmaatregel.
- de geleidelijke versterking van de doelgroepvermindering ‘ouderen’.

We hielden geen rekening met:

- de verstrengde voorwaarden voor toegang tot de ‘Prime à l’emploi’ (sinds 2016).
- hervormingen m.b.t. de ‘Beschutte werkplaatsen’, ‘Artikel 60’ en ‘SESAM’ (vanaf 2017).

---

¹⁹ Parlement Wallon, Document 698 (2016-2017) – n°1, *Projet de décret relatif aux aides à l’emploi à destination des groupes-cibles*, 16 december 2016, p.51.

d. Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De verenging van het toepassingsgebied van de doelgroepvermindering voor de ouderen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vanaf het vierde kwartaal van 2016 wordt in rekening genomen.

Het BHG heeft in principe ook beslist om de andere doelgroepverminderingen af te schaffen en te vervangen door activeringen en eventueel andere loonsubsidietechnieken ten gunste van langdurig werklozen en laaggeschoolden. Aangezien die heroriëntatie van de middelen niet gekwantificeerd werd, hebben we daar geen rekening mee gehouden en evolueren de doelgroepverminderingen volgens dezelfde parameters als vóór de zesde staatshervorming. Die heroriëntatie betekent dat relatief meer middelen zouden ingezet worden voor dat deel van de publieke sector dat nu bediend wordt door het huidige artikel 60-programma en de programma's voor de gesubsidieerde contractuelen, en ook voor het non-profit- en het sociale profitgedeelte van de marktsector.

e. Duitse Gemeenschap

De doelgroepverminderingen 'Gesubsidieerde contractuelen PPO' en 'Gesubsidieerde contractuelen RSZ' werden stopgezet in 2018.

f. Dienstencheques

De loonsubsidies en de fiscale uitgaven in het kader van de dienstencheques in 2017 zijn gebaseerd op het volume terugbetaalde dienstencheques in elk gewest. Vanaf 2018 bepaalt de groeivoet van de consumptie van huishoudelijke diensten – in elk gewest bij hypothese gelijk aan de nationale groeivoet – het aantal gepresteerde uren. De relatieve prijs van dienstencheques t.o.v. zwartwerk voor de consument, na verrekening van het fiscaal voordeel, en een trend bepalen in elk gewest het aandeel van de dienstencheques in de regionale arbeidsvolumes.

2.3.2. Brutolonen, arbeidskosten en de loonwet van 2017

De brutolonen vóór indexering in 2017-2018 weerspiegelen het interprofessioneel akkoord voor 2017-2018, nl. een totale stijging van de brutolonen vóór indexering met maximum 1,1 %. We veronderstellen dat het loonakkoord voor 2017-2018 ook de herinvoering van de degressiviteit van de minimumlonen voor 18- tot 20-jarigen weerspiegelt.

Bij gebrek aan vooruitzichten m.b.t. de buitenlandse lonen is de evolutie van de arbeidskosten – en daarvan afgeleid de brutolonen – na 2018, gebaseerd op traditionele determinanten (productiviteit, werkloosheidsgraad, fiscaliteit) uit de economische theorie. Daarbij wordt verondersteld dat de mechanismes en motieven die de gemiddelde loonvorming in het verleden bepaald hebben, richtinggevend blijven voor de toekomst. De groei van de nominale productiviteit en de daling van de werkloosheidsgraad zijn de belangrijkste bronnen van de brutoloonstijgingen. Ook de indexering, het inerte karakter van de loonvorming en de (gedeeltelijke) recuperatie van werkgeversbijdrageverminderingen dragen tijdelijk bij aan de brutoloonstijgingen.

Box 1 De wet ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen

Om te vermijden dat lastenverlagingen omgezet worden in hogere brutolonen legt de loonnormwet van 2017 grotere beperkingen op aan de loononderhandelingsmarge dan zijn voorganger van 1996, nl.:

- Loonsubsidies – via doelgroepverminderingen of andere technieken – mogen niet verrekend worden.
- Het deel van het taxshiftbudget voor algemene verminderingen dat het budget van het ‘Pact 2016’ overstijgt, wordt helemaal uit de onderhandelingsmarge gehaald.
- De algemene bijdrageverminderingen bovenop de taxshift worden voor de helft uit de onderhandelingsmarge gehaald.
- Verslechtingen van de loonhandicap in vergelijking met 1996 worden uit de loononderhandelingsmarge gehaald.
- Indien de loonkostenhandicap t.o.v. 1996 negatief is, mag slechts een fractie van die competitiviteitsverbetering omgezet worden in hogere lonen.
- Indien de loonkostenhandicap t.o.v. 1996 negatief is, wordt onderhandeld over de wegwerking van de historische loonkostenhandicap van vóór 1996.

Mochten de loonkostenstijgingen in 2019-2023 die voorspeld worden o.b.v. de economische theorie relatief hoog zijn in vergelijking met de loonkostengroei in het buitenland, dan worden die naar beneden gecorrigeerd om rekening te houden met één van de nieuwe beperkingen die de loonwet van 2017 oplegt aan de marge voor loononderhandelingen (Box 1). Met name wordt in de logica van de loonwet – gegeven de evolutie van de buitenlandse loonkosten en de gezondheidsindex – dat deel van het taxshiftbudget voor algemene werkgeversbijdrageverminderingen dat de algemene werkgeversbijdrageverminderingen van het ‘Pact 2016’ overschrijdt, uit de loononderhandelingsmarge gehaald.

- Gegeven de vooruitzichten voor de gezondheidsindex en de werkgeversbijdrage- en loonsubsidievoeten en het verschil tussen de budgetten ‘Taxshift’ en ‘Pact 2016’ zou de groeivoet van de brutolonen vóór indexering naar beneden worden gecorrigeerd met 0,16 resp. 0,32 procentpunt in 2019 en 2020 en met jaarlijks 0,03 procentpunt vanaf 2021. Die correcties werden toegepast op de brutolooongroei in alle jaren, behalve die in 2019.
- Voor 2019 achten we die ‘loonwetcorrectie’ niet nodig. Immers, volgens de Europese Commissie zouden de nominale loonkosten per hoofd voor de totale economie groeien met 3,0 % in Duitsland, met 2,0 % in Frankrijk en met 3,1 % in Nederland.²⁰ Op basis daarvan kan afgeleid worden dat de spontane loonkostenstijging per uur in 2019 – i.e. vóór correctie – lager zal zijn dan het gewogen gemiddelde van de nominale loonkostengroei per uur bij de drie handelspartners in de privésector.

²⁰ European Economic Forecast, Autumn 2017, Table 25.

- Hoewel concrete informatie over de buitenlandse lonen in 2020 ontbreekt, achten wij de loonwet-correctie voor 2020 wel pertinent omdat een significant deel van de stijging van het taxshiftbudget voor algemene bijdrageverminderingen bedoeld is voor de bouwsector²¹ en het onlogisch zou zijn dat bouwsectorspecifieke lastenverlagingen via loononderhandelingen de brutolonen in andere bedrijfstakken dan de bouwsector zouden doen stijgen.

2.4. Hypothesen inzake overheidsfinanciën

2.4.1. Inleiding

De projectie is opgesteld bij ongewijzigd beleid. Dat betekent dat ze rekening houdt met de bestaande wettelijke bepalingen en de beslissingen die gekend waren door het FPB op 14 maart 2018 – meer specifiek die opgenomen in de begrotingen van 2018 van de verschillende beleidsniveaus en de aangekondigde maatregelen op middellange termijn die voldoende nauwkeurig gespecificeerd zijn – met de endogene dynamiek van de ontvangsten- en uitgavenposten die gestuurd worden door wettelijke bepalingen, en, desgevallend, met de voortzetting van trends voor de louter discretionaire uitgaven.

Net zoals het macro-economische kader wordt de projectie van de overheidsfinanciën voorgesteld overeenkomstig het ESR-concept. Dat impliceert onder meer dat alle in het kader van de staatshervorming overgedragen bevoegdheden, ook de bevoegdheden die door Entiteit I worden beheerd voor rekening van de gemeenschappen en gewesten (bv. de kinderbijslag, enz.), worden verrekend in de rekening van de deelsector van de gemeenschappen en gewesten. De aan de gemeenschappen en de gewesten uitgekeerde dotaties worden dus verrekend in brutotermen (d.w.z. niet verminderd voor de bevoegdheden die door Entiteit I worden beheerd). De werkingskosten van FAMIFED worden echter verrekend in de sociale zekerheid en gefinancierd door overdrachten van de gefedereerde entiteiten. Bij hypothese komt hieraan een einde in 2019 voor de Vlaamse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap en het Waals Gewest en in 2020 voor de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. De regionale personenbelasting wordt verrekend volgens de inkohieringen (en niet volgens de aan de gewesten uitgekeerde thesaurievoorschotten). De correctie – in overeenstemming met de BFW – van de te veel betaalde bedragen aan regionale personenbelasting aan de gewesten in 2015-2017 wordt volledig verrekend in 2018.

2.4.2. Fiscale ontvangsten geïnd door de federale overheid

De fiscale ontvangsten van 2017 zijn opgesteld op basis van de observaties waarover het FPB beschikte op 14 maart 2018. De door de federale overheid geïnde belastingen voor eigen rekening en voor rekening van andere entiteiten, omvatten de ontvangsten tot en met januari 2018 (en februari 2018 voor de gemeentelijke en regionale opcentiemen op de personenbelasting). De kohieren van februari worden overgenomen uit de thesaurieramingen van de FOD Financiën.

De vooruitzichten van de fiscale ontvangsten houden vanaf 2018 rekening met het macro-economische kader, met de op de verschillende beleidsniveaus besliste fiscale maatregelen voor 2018 en met de maat-

---

²¹ Ter herinnering: drie bijkomende pakketten in 2018 (75 miljoen), 2019 (100 miljoen) en 2020 (400 miljoen).

regelen die met voldoende nauwkeurigheid voor de middellange termijn werden aangekondigd. Wanneer dat mogelijk is, wordt de impact gegenereerd op basis van FPB-modellen; wanneer dat niet mogelijk is, wordt de impact overgenomen uit begrotingsdocumenten.

Dit zijn de belangrijkste discretionaire maatregelen waarmee vanaf 2018 rekening wordt gehouden:

- Personenbelasting: de maatregelen van de ‘taxshift II’ van 2015 voor de aanslagjaren 2019 en 2020 worden in rekening genomen, alsook de vroegere maatregelen (zoals de beperking van de fiscale voordelen bij een minimale verblijfsduur) en die beslist in juli 2017 (forfaitaire beroepskosten van zelfstandigen, aftrek van kinderopvangkosten voor alleenstaande werknemers met een laag inkomen). Wanneer een maatregel ter verlaging van de personenbelasting wordt toegepast via de bedrijfsvoorheffing, wegen de totale budgettaire kosten ervan het eerste jaar op de federale overheid. De gemeenten en de gewesten voelen pas de jaren daarop de impact via de opcentiemen volgens het inkohieringstempo.
- Personenbelasting: versnelling van het inkohieringstempo tijdens het aanslagjaar 2017 (nadien constant gehouden); het belangrijkste gevolg daarvan is een eenmalige wijziging van de verdeling van de ontvangsten tussen beleidsniveaus in 2017 (negatief effect voor de federale overheid, positief effect voor de lagere overheid en de gewesten als geheel beschouwd).
- Vennootschapsbelasting: de becijfering van de hervorming werd overgenomen van de raming van oktober 2017 van de FOD Financiën, d.w.z. een budgettaire neutraliteit van het globale pakket met inbegrip van de geraamde eenmalige impact van de verdrievoudiging van het tarief van de vermeerdering voor onvoldoende voorafbetalingen.
- Productgebonden belastingen: indexerings van de accijnzen tot 2018, kliksysteem voor brandstoffen voor wegvervoer tot 2018, opeenvolgende verhogingen van de accijnzen op tabaksproducten tot 2019, verhoging van de accijnzen op gesuikerde en met suiker gezoete dranken in 2018 en de overige in juli 2017 besliste maatregelen, met name inzake btw.
- De rendementen van de taks op de effectenrekeningen en de fiscale regularisatie zijn overgenomen van de initiële begroting van de federale overheid. De evolutie van die bedragen op middellange termijn is overgenomen van het rapport van het Monitoringcomité van juli 2017.
- Vervroegde heffing (2015 tot 2019) op het pensioensparen.
- Taks op beursverrichtingen: verhoging van de aanslagvoeten in 2018.
- In juli 2017 besliste wijzigingen inzake de doorkijkbelasting, de belasting op de beleggingsfondsen en de vastgoedvehikels.

De projecties van het FPB veronderstellen dat de inspanningen op het vlak van fiscale fraudebestrijding worden voortgezet (de aanslagvoeten wordt constant gehouden in de projectie, wat veronderstelt dat de inspanningen op het vlak van fiscale fraudebestrijding niet verminderen). We hebben geen exogene effecten ingebracht voor fiscale fraudebestrijding, betere inning, sectorale controles, enz.

De discretionaire maatregelen die verrekend worden met betrekking tot de eigen ontvangsten van de gewesten en de lagere overheid worden in de volgende paragrafen vermeld.

2.4.3. Federale overheid: niet-fiscale ontvangsten en uitgaven

a. Personeelsuitgaven

De projectie van de personeelsuitgaven van de administratie en van Defensie houdt rekening met de evolutie van de werkgelegenheid, met een loondrift en met de loonherwaarderingen zoals beslist in het kader van de ondertekende sectorale akkoorden.

De werkgelegenheid daalt over de periode 2018-2023 door de maatregelen die de regering heeft beslist. Binnen de overheid daalt de werkgelegenheid tot 2019 (- 3 200 eenheden); vanaf 2020, en zonder nieuwe maatregelen, blijft de werkgelegenheid binnen de overheid stabiel in voltijds equivalenten. Bij Defensie blijft de werkgelegenheid dalen tot 2023 (-4 300 eenheden) naar aanleiding van het 'Strategisch Plan voor Defensie'.

b. Overige primaire uitgaven en niet-fiscale ontvangsten

De raming voor 2017 bevat de beschikbare informatie, met inbegrip van de eerste ramingen van het INR inzake de toevoegingen en correcties aan de budgettaire gegevens met het oog op de opmaak van de overheidsrekeningen 2017 in ESR-termen.

De projectie van de primaire uitgaven van de departementen – uitgezonderd de bezoldigingen – is gebaseerd op de initiële begroting van 2018 en op de projecties per basisallocatie uit de parlementaire documenten bij de initiële begroting. Wat betreft de ontvangsten en uitgaven van de te consolideren instellingen (ION) die opgenomen zijn in de economische hergroepering van de federale overheid, zijn er niet altijd gedetailleerde ramingen beschikbaar voor 2018 en in nog beperktere mate voor de daaropvolgende jaren. De projectie voor die instellingen is dus het resultaat van eigen ramingen op basis van de evolutie van de dotaties die ze ontvangen en rekening houdend met de voor hen geldende budgettaire restricties.

Primaire uitgaven

De evolutie van de primaire uitgaven van de federale overheid wordt onder meer beïnvloed door de volgende hypothesen/elementen:

- De verrekening van de investeringen van Defensie (dringende investeringen en eerste betalingen in het kader van de strategische visie) die worden verrekend in overeenstemming met het ESR2010 op het moment van de levering.²² Die bepalen de evolutie van de investeringen van de federale overheid op korte en middellange termijn. De jaren 2019 en 2020 worden gekenmerkt door een toename van de uitgaven als gevolg van de levering van de A400M-vliegtuigen. Die uitgaven dalen in 2021 als gevolg van de weerslag van die bijzonder belangrijke levering en stijgen vervolgens in 2022 onder invloed van de geplande investeringen in het kader van de strategische visie.
- De verrekening over de volledige projectieperiode van de investeringsbijdragen die zijn toegekend aan de NMBS en Infrabel om de GEN-werkzaamheden en de uitbreidingswerkzaamheden van de

²² De uitgaven worden geraamd aan de hand van de gegevens ontvangen van Defensie, die op hun beurt gebaseerd zijn op de gegevens over de toekomstige leveringen van militair materieel die begin februari beschikbaar waren.

spoorcapaciteit te voltooien (via het GEN-fonds en de Algemene uitgavenbegroting). In 2018 dalen de kapitaaloverdrachten aan de ondernemingen echter als gevolg van de weerslag van de tijdelijke factoren in 2017 (terugbetaling als gevolg van een gerechtelijke beslissing) en als gevolg van de daling van de terugvorderbare voorschotten op het AIRBUS-programma.

- De integratie van de geleidelijke herwaarderingsmaatregelen voor het optrekken van de sociale bijstandsuitkeringen (bedragen voor alleenstaande personen) tot de armoededrempel, zoals beslist op de thematische Ministerraad van juli 2017.
- De toewijzing, bij hypothese, van de overdrachten aan de izw's van de voorziene bedragen voor het federaal meerjarig socialprofitakkoord tijdens de thematische Ministerraad van juli 2017.

De projectie gaat ervan uit dat de onderbenutting van de budgettaire kredieten in overeenstemming is met de doelstelling van onderbenutting die de regering heeft vastgelegd voor 2018.

De provisies die zijn ingeschreven in de Algemene uitgavenbegroting en waarvoor geen details beschikbaar zijn over de toewijzing ervan, worden bij hypothese toegewezen aan de uitgaven voor intermediair verbruik, investeringen en lonen.

Niet-fiscale ontvangsten

In 2018 worden de niet-fiscale ontvangsten gekenmerkt door onder meer de kapitaaloverdrachten van de ondernemingen als gevolg van de weerslag van de terugbetaling van de in 2017 geïnde belastingen in het kader van de excess profit ruling. Het inkomen uit vermogen houdt rekening met het dividend van BNP Paribas, zoals aangekondigd op 6 februari jongstleden (290 miljoen euro). Tot slot worden de opbrengsten uit de geldboetes voor veroordelingen (overdrachten van de gezinnen) in overeenstemming gebracht met de realisaties van 2017 en liggen ze dus lager dan de verwachte bedragen in de initiële begroting van 2018.

Op middellange termijn dalen de niet-fiscale ontvangsten licht in procent van het bbp, behalve in 2021 waar ze sterk dalen als gevolg van het einde van de in het ESR verrekende overdracht voor de jaarlijkse uitkering van bepaalde overheidsbedrijven ter compensatie van de overdracht van hun pensioenverplichtingen aan de federale overheid in 2003 en 2004. Het beëindigen van die overdracht in 2021 wordt verklaard door de uitputting van het totale bedrag dat aanvankelijk werd uitgekeerd door de betrokken overheidsbedrijven en elk jaar sinds 2003 werd 'geliquideerd' in het ESR pro rata de pensioenverplichtingen van die ondernemingen.

c. Rentelasten

De evolutie van de rentelasten is afhankelijk van de marktrente en de totale schuld, de variaties in die laatste vloeien voort uit het begrotingstekort en de verrichtingen buiten de netto financieringsbehoefte. De rentelasten blijven dalen in het begin van de projectieperiode, stabiliseren zich vervolgens en stijgen licht aan het einde van de periode door de stijgende rentevoeten.

2.4.4. Gemeenschappen en Gewesten

Algemeen

De ontvangsten en uitgaven van de deelsector van de gemeenschappen en gewesten zijn voor 2017 gebaseerd op de voorlopige realisaties 2017, rekening houdend met de consolidatieperimeter en de gekende ESR-correcties. Voor 2018 houdt de projectie rekening met de initiële begrotingen 2018 van de verschillende deeltiteiten en hun meest recentste economische hergroeperingen.

De evolutie van de uitgaven (met uitzondering van de lonen) vanaf 2019 is gebaseerd op een hypothese van ongewijzigd beleid, wat zich vertaalt in het doortrekken van de geobserveerde trends van de recentste begrotingen, en houdt indien beschikbaar rekening met de meerjarenramingen.

Wat de personeelsuitgaven betreft, evolueert de werkgelegenheid in het onderwijs volgens de schoolgaande bevolking en houdt rekening met de maatregelen verbonden aan het 'Pacte pour un enseignement d'excellence' in de Franse Gemeenschap. Voor de administratie integreert de projectie van de werkgelegenheid de besliste besparingsmaatregelen (tot 2019) en de overheveling van het FAMIFED-personeel (van de deelsector van de sociale zekerheid naar de Vlaamse Gemeenschap, het Waals Gewest en de Duitstalige Gemeenschap in 2019 en naar de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie in 2020). Na de periode waarvoor die besparingsmaatregelen van toepassing zijn en zonder overheveling van het FAMIFED-personeel, wordt de werkgelegenheid in de administratie constant gehouden in voltijs equivalenten. De projectie houdt voor de personeelsuitgaven vanaf 2021²³ ook rekening met de responsabiliseringsbijdragen die door de gemeenschappen en de gewesten aan de sociale zekerheid worden betaald voor de pensioenen van hun statutair personeel. Bovendien integreert de projectie een loondrift (afzonderlijk voor onderwijs en administratie) en de loonherwaarderings die zijn toegekend in het kader van de reeds ondertekende sectorale akkoorden.

Voor het geheel van de gemeenschappen en gewesten, houdt de projectie rekening met:

- Bijzondere financieringswet: doordat de factor 'regionale fiscale autonomie' en het bedrag van de geregionaliseerde fiscale uitgaven tijdens de overgangperiode werden overschat, dalen de overdrachten met 1,6 miljard euro in 2018 (0,36 % van het bbp).
- Fiscale regularisatie: voor 2018 is het bedrag gelijk aan het bedrag dat in de initiële begroting van 2018 is opgenomen. Voor de volgende jaren evolueert het bedrag in lijn met de ontvangsten van de federale overheid voor het Waals en Brussels Gewest. Voor het Vlaams Gewest zijn de cijfers afkomstig van zijn meerjarenprojectie.
- Ziekenhuisinfrastructuur: vanaf 2018 veronderstelt de hypothese dat – behalve voor de Vlaamse Gemeenschap – de uitgaven overeenstemmen met het bedrag van de BFW-dotatie. Voor de Vlaamse Gemeenschap houdt de projectie voor 2018 rekening met de evolutie van investeringsdotatie 'ziekenhuizen A1-A3', gecorrigeerd voor de uitgaven die reeds een ESR-impact hadden in het verleden, en met de uitgaven van het forfaitair systeem ('het instandhoudings-en strategisch forfait'). Op middellange termijn integreert de projectie de in de meerjarenraming voorziene meeruitgaven.

---

²³ Tot 2020 worden de responsabiliseringsbijdragen voor pensioenen in mindering gebracht op de dotaties van de BFW.

Vlaamse Gemeenschap

- Op *fiscaal vlak* houdt de projectie rekening met:
  - De vernietiging door het Grondwettelijk Hof van de verhoogde energieheffing (afschaffing die leidt tot 384 miljoen minderontvangsten) en de vernieuwde energieheffing vanaf 2018 (die 73 miljoen bedraagt in 2018 en 114 miljoen op kruissnelheid);
  - De verhoging van de ontvangsten uit onroerende voorheffing met 100 miljoen (eenzelfde daling van de provinciale opcentiemen) vanaf 2018 in het kader van de afslanking van de Vlaamse provincies en gedeeltelijke overname van provinciale bevoegdheden;
  - De hervorming van de Vlaamse erfbelasting (minderontvangst van 98 miljoen in 2019, 118 miljoen op kruissnelheid);
  - Er werd echter nog geen rekening gehouden met een eventuele impact van het nieuwe systeem van registratierechten, waarbij de registratierechten worden vastgelegd op 7 %, met een compensatie voor kleine woningen en voor wie een ingrijpende renovatie plant.
- Wat de *sociale uitgaven* betreft, wordt er rekening gehouden met de verhoging van het budget voor de gezinsbijslagen in 2019 ten belope van het bedrag dat voortvloeit uit het niet toepassen van de spilindexoverschrijding in 2015 en 2017. Daarnaast integreert de projectie o.m. de verhoging van het basisondersteuningsbudget binnen het domein van de Vlaamse Sociale Bescherming.
- Op het vlak van *de loonsubsidies* houdt de projectie rekening met de hervorming van het doelgroepenbeleid, ingezet in 2016 en 2017, alsook met de ermee gepaard gaande overgangsmaatregelen (tot 31 december 2018), zie paragraaf 2.3.1.
- Op het niveau van *de investeringsuitgaven* integreert de projectie vanaf 2018 de investeringen in het kader van de Oosterweelverbinding, volgens de ramingen van de Vlaamse Administratie en het Rekenhof (76,4 miljoen in 2018 en ongeveer 550 miljoen op kruissnelheid). De investeringen voor scholenbouw in het kader van Scholen van Morgen (52 miljoen in 2018) en de zogenaamde ‘inbreiding’ van dit bouwprogramma (resp. 48 miljoen en 41 miljoen extra investeringen in 2020 en 2021 ten opzichte van 2018) zijn eveneens in rekening gebracht.
- Wat *de uitgaven aan de lager overheid* betreft, integreert de projectie in 2018 de éénmalige schuldovername van Vlaamse gemeenten (96,7 miljoen) in het kader van het decreet van de Vrijwillige Samenvoeging van Gemeenten van 24 juni 2016. Ter herinnering, de projectie houdt ook rekening met de éénmalige overdracht aan de lagere overheid voor de aanleg van een rioleringsnetwerk (20 miljoen).
- *Overige uitgaven*: de opstap in 2018 in het kader van de nieuwe renovatiepremie (30 miljoen), die in voege is vanaf 2017, is in rekening gebracht.
- De *evolutie op middellange termijn* van de inkomsten en uitgavencategoriën, die niet endogeen bepaald worden, houdt rekening met de hypothesen van de Meerjarenraming 2018-2023 van november 2017 (enkel indien voldoende duidelijk gespecificeerd). Zo integreert de projectie onder meer de ramingen voor de energieheffing, voor de kapitaaloverdracht van het Vlaams Gewest aan Nederland in het kader van de aanleg van de Sluis Terneuzen, voor de uitgaven voor ziekenhuisinfrastructuur, voor de bouw van scholen enz.

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Op *fiscaal vlak* is er rekening gehouden met de maatregelen van het tweede luik van de Brusselse fiscale hervorming. Ter herinnering, de maatregelen met een belangrijke impact vanaf 2018 zijn:
  - de opheffing van de woonbonus;
  - de algemene verlaging van 0,5 % van de personenbelasting via een verlaging van de gewestelijke opcentiemen;
  - de Premie BeHome ter compensatie aan Brusselse eigenaars voor de verhoging van de onroerende voorheffing (24 miljoen euro).
- Er is tevens rekening gehouden met de oprichting van het Agentschap Fiscaliteit: dat instaat voor de inning van de onroerende voorheffing, de doorstorting van hotelbelasting en de betaling van premies. De oprichting leidt tot de bijkomende personeelskosten (50 agenten die overgenomen worden van de FOD Financiën) en werkings- en investeringskosten (30 miljoen).
- Op het niveau van de *investeringsuitgaven* integreert de projectie voor de jaren 2018 tot en met 2023 de uitgaven voor grote investeringsprojecten zoals de renovatie van tunnels (31 miljoen), de investeringen in de veiligheid in wegtunnels en viaducten (41 miljoen), de ombouw en uitbreiding van metro en pré-metro (150 miljoen) en de overige investeringen in veiligheid (53 miljoen, voor o.a de bouw van een crisiscentrum). Er is voor het jaar 2018 ook rekening gehouden met de grondaankoop in het kader van het project Mediapark (10 miljoen) en de naar 2018 uitgestelde verkoop van het Actiris- en het CCN-gebouw (75 miljoen).
- Wat de uitgaven aan *lagere overheid* betreft, wordt rekening gehouden met de extra ondersteuning voor sociaal huisvestingsbeleid en wijkrevitalisatie (130 miljoen)
- Op het vlak van *de loonsubsidies* integreert de projectie de hervorming van het doelgroepenbeleid, ingegaan op 1 oktober 2017, rekening houdende met de overgangsmaatregelen voorzien tot eind 2018 (zie paragraaf 2.3.1).

Waals Gewest

- *Fiscaliteit*: de projectie houdt rekening met de verschillende fiscale maatregelen in het kader van de initiële begroting 2018 op het vlak van kijk- en luistergeld, registratierechten en successie- en schenkingsrechten. Wat de woonbonus betreft, wordt de wooncheque in de ESR-boekhouding verrekend in de kapitaaloverdrachten aan de huishoudens, in tegenstelling tot de vroegere belastingverlaging die wordt verrekend als een negatieve ontvangst.
- *Sociale uitgaven*: de projectie houdt rekening met de kinderbijslaghervorming. Bij gebrek aan gegevens wordt de oprichting van een autonomieverzekering ('Assurance Autonomie') niet opgenomen in de projectie.
- *Investeringsuitgaven*: voor 2018 worden de in de initiële begroting 2018 voorziene investeringsuitgaven in de projectie opgenomen. Op middellange termijn wordt verondersteld dat ze stabiel blijven in reële termen, rekening houdend met de niet-recurrente factoren van 2018. Met de huidige beschikbare informatie was het niet mogelijk het Waalse investeringsplan op te nemen.

- De projectie neemt bepaalde (eventueel geactualiseerde) elementen op van de meerjarenprojectie in de algemene toelichting bij de begroting en in het rapport van het Rekenhof, in het bijzonder de uitgaven van bepaalde eenheden van de overheid (bv. CRAC, SOWAER, enz).
- *Loonsubsidies*: de projectie houdt rekening met de hervormingen (inclusief de overgangsregelingen) op het vlak van het doelgroepenbeleid in 2017 (zie paragraaf 2.3.1).

Duitstalige Gemeenschap

- *Sociale uitgaven*: de projectie houdt rekening met de kinderbijslaghervorming in 2019.
- *Loonsubsidies*: de projectie integreert de stopzetting van de werkgeversbijdragevermindering voor gesubsidieerde contractuelen in 2018.
- De projectie integreert tevens *de afronding van het investeringsprogramma* in 2017 en de *verkoop van immobiliën* in 2018.

Gemeenschappelijke gemeenschapscommissie

- De projectie houdt rekening met de operationalisering van Iriscare in 2018 en de uitgaven die hiervoor zijn voorzien in de initiële begroting met het oog op aanwervingen en de ontwikkeling van de IT-omgeving.

Franse Gemeenschap

- *Verplicht onderwijs*: de projectie houdt rekening met de in 2017 besliste maatregelen verbonden aan het 'Pacte pour un enseignement d'excellence', volgens een hypothese waarin het totale aangekondigde bedrag verdeeld wordt over lonen (banen) en intermediair verbruik.
- *Investeringsuitgaven*: voor 2018 worden de in de initiële begroting van 2018 voorziene investeringsuitgaven in de projectie opgenomen. Op middellange termijn veronderstelt de projectie, op basis van de beschikbare informatie op 14 maart, dat de investeringsuitgaven versnellen in 2019 en 2020 als gevolg van een inhaalbeweging van de investeringen in de fondsen voor schoolgebouwen. Die uitgaven zouden dalen tijdens de jaren 2021 en 2022.

2.4.5. Lagere overheid

De projectie van de loonmassa houdt rekening met de hypothese van een werkgelegenheidsdaling in de administratie in 2017 en 2018 (jaar van de gemeenteraadsverkiezingen; vanaf 2019 wordt de werkgelegenheid constant gehouden in voltijds equivalenten) en met de toename van de werkgeversbijdragen voor het gesolidariseerd pensioenfonds van de lagere overheid.

De evolutie van de sociale uitkeringen van de OCMW's berust op een dubbele hypothese. De eerste hypothese betreft het gemiddelde bedrag van het leefloon en houdt rekening met de welvaartsaanpassing op 1 september 2017, met de geleidelijke verhoging van de uitkering voor alleenstaanden tot aan de armoededrempel van de EU-SILC 2016 en met de parameters voor de berekening van de welvaartsenveloppe vanaf 2019. De tweede hypothese heeft betrekking op de evolutie van het aantal begunstigden, waarbij rekening wordt gehouden met de nieuwe demografische vooruitzichten 2017-2070.

De evolutie van de overige uitgaven en niet-fiscale ontvangsten bij ongewijzigd beleid vloeit voornamelijk voort uit de waargenomen trends. Die trends worden geraamd op basis van de observaties 1995-2016 uit de nationale rekeningen die in oktober 2017 werden gepubliceerd. Gelet op de huidige onzekerheden die wegen op het investeringsgedrag gebeurt de projectie van de investeringen momenteel op basis van een buiten model evaluatie voor de korte termijn, die echter op middellange termijn wordt ondersteund door een econometrische vergelijking die rekening houdt met langetermijntrends in volume en met het fenomeen van de 'electorale cyclus'.

2.4.6. Sociale Zekerheid

a. Maatregelen en herzieningen

De projectie van maart 2018 inzake sociale zekerheid omvat het merendeel van de maatregelen uit de notificaties van juli en september 2017 en uit de algemene toelichting bij de begroting van oktober 2017, met name de volgende maatregelen en herzieningen:

- In de invaliditeitssector, de aanpassing van de 'parameterformule' ter ondersteuning van de werkhervatting van langdurige zieken enerzijds en van de verhoging van het rendement²⁴ van de re-integratie van langdurige zieken anderzijds.
- In de sector gezondheidszorg in geld, de (neerwaartse) herziening van de uitgaven inzake internationale verdragen.
- In de werkloosheidssector, de herziening van de definitie van passend werk, de grotere controle op het gezinsstatuut, de recuperatie van onterechte uitkeringen, het effect van de responsabiliseringsbijdrage die gepaard gaat met een toegenomen controle van de begunstigden van een inkomensgarantie-uitkering (effect ook op het vlak van de bijdragen), het verbod om tijdelijke werkloosheid en onderaanneming te combineren en de vrijwillige werkverlating.

---

²⁴ Op basis van de geobserveerde trends in de realisaties van het RIZIV.

- In de pensioensector van de werknemers- en zelfstandigenregeling²⁵, de verhoging van het minimumpensioen, de afschaffing van de eenheid van loopbaan en de gewijzigde valorisatie van bepaalde gelijkgestelde perioden²⁶ voor de pensioenberekening, maar ook de harmonisering van de regularisatie van studieperiodes in de pensioenberekening van de drie regelingen. De projectie houdt rekening met de verhoging van de leeftijd voor vervroegd pensioen naar 63 jaar in 2018 en van de loopbaanvoorwaarde naar 42 jaar in 2019 (behalve de uitzonderingen voor lange loopbanen).
- Wat de sociale bijdragen betreft, de bijzondere bijdrage voor de aanvullende pensioenen, de activeringsbijdrage²⁷, het effect van de toename van flexi-jobs, de vereenvoudiging van de participatie van werknemers in de bedrijfswinst.

De volgende maatregelen en herzieningen werden niet in de projectie opgenomen door twijfels over het aangekondigde rendement of door het ontbreken van modaliteiten:

- De niet-opgesplitste onderbenutting in de OISZ.
- De niet-verdeelde ontvangsten van de fraudebestrijding.
- De niet-gedetailleerde responsabiliseringsmaatregel werknemers-werkgevers inzake arbeidsongeschiktheid.
- De maatregel die erop gericht is langer werken aan te moedigen (effect op het vlak van pensioenen, werkloosheid en bijdragen).
- Het effect van de oprichting van een specifiek kader voor e-commerce (effect op het vlak van werkloosheid en bijdragen).

Tot slot, de laatste actualisaties en herzieningen die opgenomen zijn in het 59e rapport van het Beheerscomité van de sociale zekerheid (RSZ) van 8 maart 2018 werden in aanmerking genomen in de mate dat de informatie beschikbaar was.

b. Nieuw financieringsmechanisme

Ter herinnering, de projectie omvat de bepalingen van de wet van 18 april 2017 houdende hervorming van de financiering van de sociale zekerheid (vanaf 2017). Wat de klassieke rijkstoelage betreft, werd in de projectie geen rekening gehouden met een vergrijzingscoëfficiënt (die bij koninklijk besluit zal moeten worden bepaald). In de projectie wordt de evenwichtsdotatie (zowel voor de werknemersregeling als de zelfstandigenregeling) constant gehouden in reële termen. De evolutie ervan is a priori onbepaald omdat ze voortaan afhangt van een beoordeling op basis van de responsabiliseringscriteria. Het is niet aan het FPB om daar een uitspraak over te doen in het kader van de projectie.

---

²⁵ De maatregelen inzake de overheidspensioenen die binnen de perimeter van de sociale zekerheid vallen, komen aan bod in een specifieke paragraaf.

²⁶ Het gaat om gelijkgestelde perioden in de volgende omstandigheden: onvrijwillige werkloosheid, brugpensioen, het werkloosheidsstelsel met bedrijfstoelage en het pseudo-brugpensioen.

²⁷ De ondernemingen die het werkloosheidsstelsel met bedrijfstoelage (SWT) ontduiken door hun oudere werknemers (werknemers van 55 jaar en ouder) op non-actief te stellen zullen een activeringsbijdrage moeten betalen.

c. Overheidspensioenen

Voor de pensioenen van de overheidssector omvat de projectie de realisaties van 2017 en de aangepaste begroting van 2018 van de FOD Ambtenarenzaken. De projectie houdt rekening met de verhoging van de leeftijd voor vervroegd pensioen naar 63 jaar in 2018 en van de loopbaanvoorwaarde naar 42 jaar in 2019 (behalve de uitzonderingen voor lange loopbanen) en de geleidelijke afschaffing van de diploma-bonificatie in de berekening van de loopbaanvoorwaarde voor het vervroegd pensioen. Bovendien houdt de projectie rekening met de in april 2016 aangekondigde maatregelen waarvan de modaliteiten gepreciseerd en goedgekeurd werden (regularisering van de studieperiodes, geleidelijke verhoging van 60 tot 63 jaar van de ambtshalve pensioneringen na 365 ziektedagen). Tot slot omvat de projectie het verwachte rendement van de maatregel uit de budgettaire notificaties van juli 2017 (herziening van de berekeningsparameters voor de compensatiebetalingen die verschuldigd zijn door Proximus voor elk onmiddellijk nieuw rustpensioen).

d. Gezondheidszorg

De gezondheidszorguitgaven van 2018 houden rekening met de bedragen die in de initiële RIZIV-begroting worden voorzien. Vanaf 2019 worden de reële uitgaven voor geneeskundige zorg geprojecteerd op basis van econometrische modellen. De reële groei van de totale uitgaven aan geneeskundige zorg is in deze projectie vergelijkbaar met de raming van vorig jaar en is nog steeds beduidend lager dan het historisch gemiddelde. Dit is het gevolg van het gevoerde besparingsbeleid (in het begin van de projectieperiode) en de relatief bescheiden bbp-groei in combinatie met een daling van de werkloosheidsgraad. Globaal resulteert de projectie in een gemiddelde reële groei van 2,3 % per jaar over de periode 2019-2023.

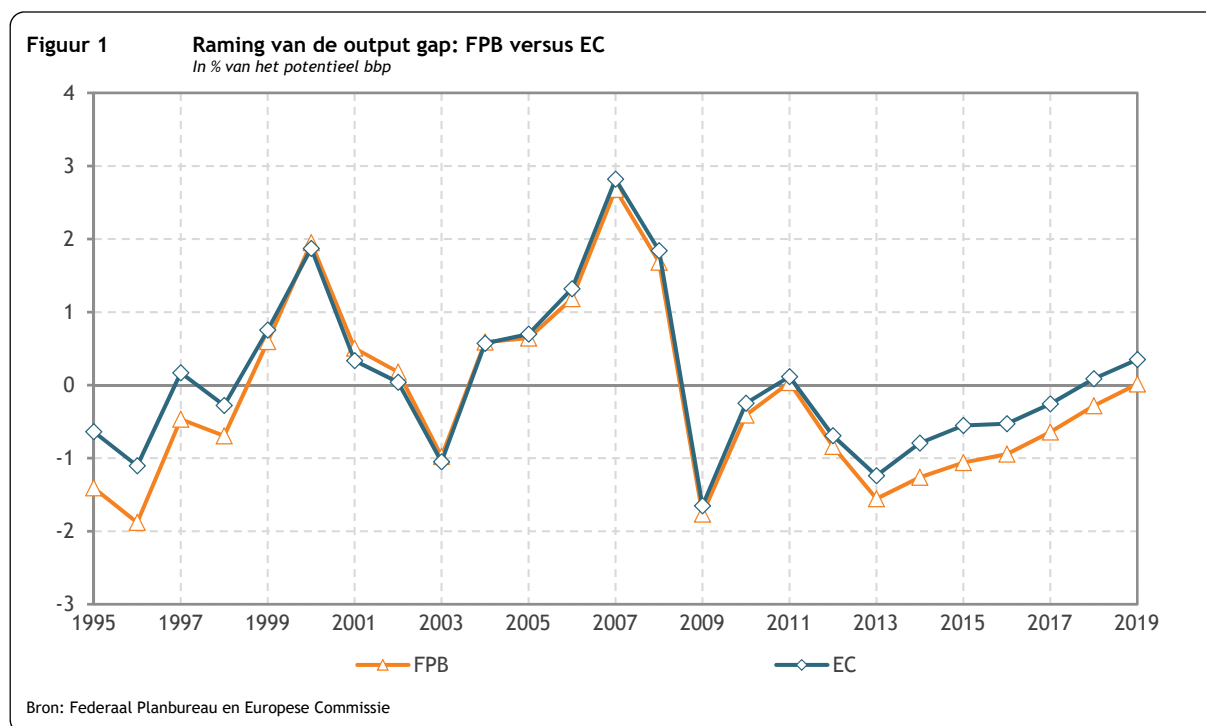
3. Raming van de output gap

3.1. Vergelijking van de raming door het FPB en de Europese Commissie

Het FPB gebruikt de officiële methode van de Europese Commissie²⁸ om het potentieel bbp en zijn componenten te berekenen, maar past die toe op zijn eigen databanken en voegt daar de cijfers van zijn economische vooruitzichten aan toe.²⁹ Daardoor is de raming van het potentieel bbp volledig coherent met de middellangetermijnprojectie.

Zelfs als er geen strikte sluitingsregel wordt opgelegd, ligt de output gap in principe dicht bij nul aan het einde van de projectieperiode, rekening houdend met de kenmerken van de statistische filters die worden toegepast voor de berekening van het potentieel bbp.

De EC heeft in november haar macro-economische najaarsvooruitzichten gepubliceerd voor de periode 2018-2019. Op basis van die vooruitzichten heeft ze, zoals bij elke oefening, een raming gemaakt van het potentieel bbp en de output gap van alle lidstaten. In figuur 1 wordt de raming van de output gap voor België van de EC en die van het FPB vergeleken voor de periode 1995-2019. Als de eerste jaren buiten beschouwing worden gelaten, leunen de ramingen tot 2012 zeer dicht bij elkaar aan. Het verschil tussen beide ramingen wordt nadien groter en bedraagt 0,5 procentpunt van het potentieel bbp in 2015, maar neemt af tot 0,3 procentpunt aan het einde van de periode.

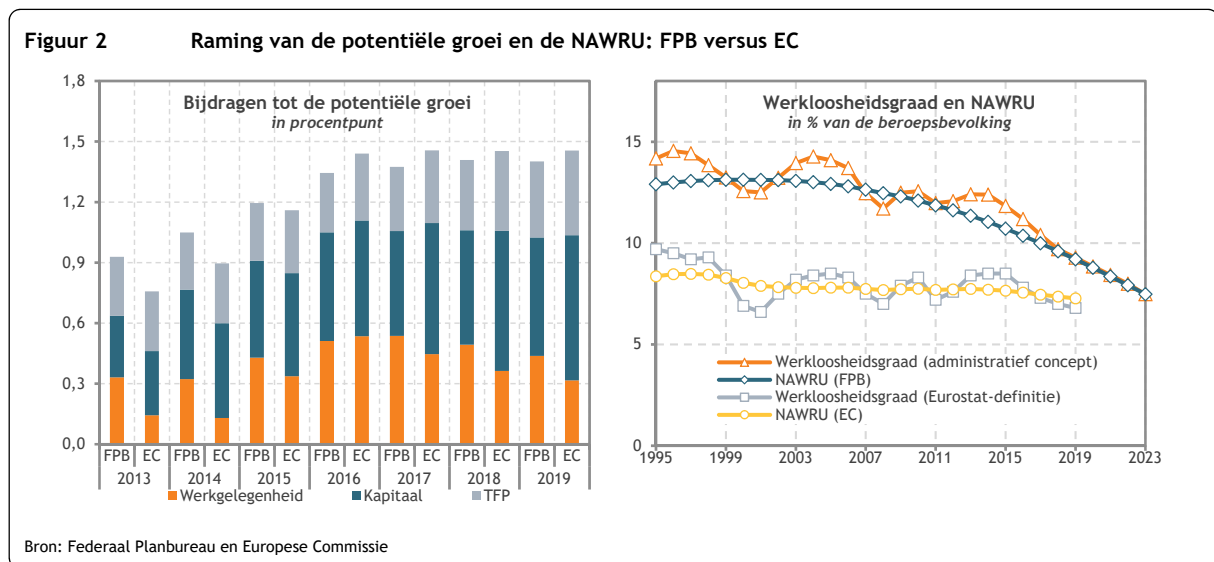

²⁸ HAVIK K., MC MORROW K., ORLANDI F., PLANAS C., RACIBORSKI R., RÖGER W., ROSSI A., THUM-THYSEN A. en VANDERMEULEN V. (2014), *The Production Function Methodology for Calculating Potential Growth Rates & Output Gaps*, European Economy, Economic Paper No. 535, november.

²⁹ De methode wordt in detail beschreven in Lebrun I. (2011), *What has been the damage of the financial crisis to Belgian GDP? An assessment based on the FPB's medium-term outlook*, Federaal Planbureau, Working Paper 8-11, juni.

Zoals blijkt uit de onderstaande linkerfiguur, wordt dat verschil verklaard door een hogere inschatting van de bijdrage van de werkgelegenheid tot de potentiële groei door het FPB tijdens de periode 2013-2015. Nadien leidt een grotere bijdrage van de kapitaalvoorraad tot een hogere inschatting van de potentiële groei door de EC dan die van het FPB.

De bijdrage van de werkgelegenheid tot de potentiële groei wordt bepaald door de evolutie van de volgende drie variabelen: de bevolking op arbeidsleeftijd, de trendmatige participatiegraad en de werkloosheidsgraad die overeenstemt met een stabiele looninflatie (de NAWRU). Vooral die laatste variabele verklaart de hogere bijdrage van de werkgelegenheid tot de potentiële groei in het geval van het FPB.³⁰ Om de NAWRU te ramen, baseert de EC zich op de Eurostat-definitie van de werkloosheidsgraad, inclusief haar vooruitzichten voor die variabele in 2018-2019. Het FPB gebruikt daarentegen een administratief werkloosheidsconcept en neemt de zes jaren van de vooruitzichten mee op in de schattingsperiode. De rechterfiguur hieronder toont die verschillende curves. De werkloosheidsgraad volgens het administratief concept vertoont een grotere dalende trend dan die volgens het Eurostat-concept. Die dalende trend van de werkloosheidsgraad zet zich door in de projectie, wat leidt tot een ononderbroken daling van de NAWRU tot 2023.

³⁰ In 2013 en 2014 wordt dat verschil tussen de ramingen van beide instellingen nog groter door een meer dynamische groei van de bevolking op arbeidsleeftijd in de raming van het FPB.

3.2. De onzekerheden over de raming

De raming van de output gap wordt omgeven door een aantal onzekerheden m.b.t. de gegevens (zie hierboven), de ramingsperiode³¹ en het gebruikte model³². In die context heeft de EC een nieuw instrument ontwikkeld, nl. een 'plausibility tool' (PT) in het Engels.³³ Dat instrument is niet bedoeld om de officiële methode gebaseerd op een productiefunctie te vervangen, maar dient om na te gaan of die laatste geen 'weinig waarschijnlijke' raming van de output gap voor een land geeft.

De PT is een panelregressiemodel dat 27 EU-lidstaten³⁴ omvat en dat momenteel voor de periode 2003-2017 wordt geraamd. De afhankelijke variabele omvat de raming van de output gap zoals die door de officiële methode wordt geproduceerd. De verklarende variabelen worden gekozen voor hun veronderstelde correlatie met de conjunctuur (productiecapaciteit, werkloosheidsgraad, looninflatie, spanningsindicator en vertraagde bbp-groei). Het model beschikt bovendien over een vast effect per land om rekening te houden met de niet-observeerbare kenmerken en over een tijdeffect om de impact van de mondiale conjunctuur te vatten.

Zodra de coëfficiënten geraamd zijn, kan het regressiemodel een output gap³⁵ over de schattingsperiode berekenen, alsook de betrouwbaarheidsintervallen rond die raming – uitgaande van een normaalverdeling van de fouten. De methode gebruikt twee referenties, namelijk het 68e en het 90e kwantiel. Als de raming van de output gap volgens de officiële methode binnen het interval valt dat 68 % van de gevallen vertegenwoordigt, wordt verondersteld dat de raming gevalideerd is door de PT. Als de raming buiten dat interval valt, maar binnen het interval dat 90 % van de gevallen vertegenwoordigt, wordt ze als een grensgeval beschouwd. Als de raming buiten dat interval valt, wordt ze als 'potentieel contra-intuïtief' beschouwd.

Op basis van de najaarsprognoses van de EC, raamt de PT de output gap voor België op 0,3 % voor 2017 tegenover -0,3 % op basis van de officiële methode. Op basis van het 68e kwantiel (strengste criterium) bevindt het betrouwbaarheidsinterval zich tussen -0,3 en 0,8 %; de officiële raming valt dus nog net binnen dat interval. De raming van het FPB (-0,6 % in 2017) ligt dicht tegen de ondergrens van het betrouwbaarheidsinterval gebaseerd op het 90e kwantiel dat zich situeert tussen -0,7 en 1,2 %.

³¹ Zie hieromtrent: MC MORROW, K., RÖGER, W. en VANDERMEULEN, V. (2017), *Evaluating Medium Term Forecasting Methods & their Implications for EU Output Gap Calculations*, European Economy, Discussion Paper 070, oktober; CENTRAAL PLANBUREAU (2016), *Middellangetermijnverkenning 2018-2021*, p.29.

³² Zie ANDERTON, R. *et al.* (2014), *Potential output from a euro area perspective*, ECB Occasional Paper Series, n° 156, november.

³³ Zie HRISTOV, A., RACIBORSKI, R., en VANDERMEULEN, V. (2017), *Assessment of the Plausibility of the Output Gap Estimates*, European Economy, Economic Brief 023, april.

³⁴ Ierland wordt niet opgenomen door een gebrek aan gegevens.

³⁵ Het betreft hier dus de door het PT-model 'geraamde' versie, terwijl de raming door het officiële model (productiefunctie) hier gebruikt wordt als een 'observatie'. Het verschil tussen beide versies is daarbij bij constructie gelijk aan de regressieresiduen.

4. Resultaten van de projectie

Table 1a Macroeconomic prospects

	ESA Code	2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
		level (billion of 2010 euros)	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change
1. Real GDP	B.1g	395.8	1.7	1.8	1.7	1.5	1.4	1.4	1.3
	+D.21								
2. Nominal GDP	-D.31	438.5	3.6	3.4	3.3	3.0	3.0	3.0	2.8
Components of real GDP									
3. Private consumption expenditure	P.3	201.3	1.1	1.7	1.7	1.6	1.5	1.4	1.2
4. Government consumption expenditure	P.3	91.0	1.1	1.0	0.9	1.0	1.2	1.2	1.2
5. Gross fixed capital formation	P.51	93.3	1.0	3.9	2.9	2.9	2.1	1.9	2.5
6. Changes in inventories and net acquisition of valuables (contribution to real GDP growth)	P.52 +P.53	-	0.2	-0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
7. Exports of goods and services	P.6	368.1	4.5	4.2	3.6	3.3	3.5	3.5	3.5
8. Imports of goods and services	P.7	363.4	4.1	4.3	3.8	3.6	3.6	3.7	3.8
Contribution to real GDP growth									
9. Final domestic demand		-	1.3	1.8	1.8	1.8	1.5	1.5	1.5
10. of which change in inventories and net acquisition of valuables	P.52 +P.53	-	0.2	-0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
11. External balance of goods and services	B.11	-	0.4	0.0	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1	-0.2

Table 1b Price developments

	2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Level (2010=100)	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change	rate of change
1. GDP deflator	110.8	1.9	1.6	1.6	1.4	1.5	1.7	1.5
2. Private consumption deflator	110.6	1.7	1.7	1.3	1.5	1.6	1.7	1.7
3. HICP	112.9	2.2	1.7	1.3	1.5	1.6	1.7	1.7
4. Public consumption deflator	112.8	1.8	1.6	1.8	1.6	2.0	2.1	1.8
5. Investment deflator	109.3	1.8	1.0	1.2	1.2	1.3	1.4	1.3
6. Export price deflator (goods and services)	100.9	1.4	1.1	1.1	1.5	1.6	1.8	1.8
7. Import price deflator (goods and services)	100.6	1.9	1.3	0.9	1.7	1.8	1.9	2.0

Table 1c Labour market developments

	ESA Code	2017 Level	2017 rate of change	2018 rate of change	2019 rate of change	2020 rate of change	2021 rate of change	2022 rate of change	2023 rate of change
1. Employment, persons (000) ¹		4723.9	1.4	1.2	1.0	1.0	0.7	0.6	0.5
2. Employment, hours worked ²		7302.0	1.4	1.2	1.0	1.0	0.7	0.6	0.5
3. Unemployment rate (%) ³		7.2	7.2	6.7	6.5	6.2	6.0	5.7	5.3
4. Labour productivity, persons ⁴		83.8	0.3	0.6	0.7	0.6	0.7	0.8	0.7
5. Labour productivity, hours worked ⁵		54.2	0.3	0.6	0.7	0.6	0.7	0.8	0.8
6. Compensation of employees ⁶	D.1	215.8	3.2	3.1	3.0	3.0	3.4	3.5	3.2
7. Compensation per employee ⁷		54.8	1.7	1.9	2.1	2.0	2.7	3.0	2.7

1. Occupied population, domestic concept, national accounts definition.

2. National accounts definition (million hours).

3. Harmonised definition, Eurostat; percent of labour force.

4. Real GDP per person employed.

5. Real GDP per hour worked.

6. Billion euro.

7. Thousand euro.

**Table 1d Sectoral balances
% of GDP**

	ESA code	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Net lending/borrowing vis-à-vis the rest of the world	B.9	-0.1	-0.3	-0.2	-0.4	-0.5	-0.6	-0.8
of which:								
- balance of goods and services		1.3	1.1	1.2	0.8	0.5	0.3	-0.1
- balance of primary incomes and transfers		-1.5	-1.6	-1.5	-1.3	-1.2	-1.0	-0.8
- capital account		0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
2. Net lending/borrowing of the private sector	B.9	1.0	1.1	1.5	1.4	1.2	1.1	0.9
3. Net lending/borrowing of general Government	B.9	-1.1	-1.4	-1.7	-1.8	-1.7	-1.6	-1.7

Table 2 General government budgetary prospects

	ESA Code	2017 level (billion euro)	2017 % of GDP	2018 % of GDP	2019 % of GDP	2020 % of GDP	2021 % of GDP	2022 % of GDP	2023 % of GDP
Net lending (B.9) by sub-sector									
1. General government	S.13	-4.7	-1.1	-1.4	-1.7	-1.8	-1.7	-1.6	-1.7
2. Central government ¹	S.1311	-5.5	-1.2	-0.9	-1.6	-1.6	-1.6	-1.6	-1.8
3. State government ¹	S.1312	0.4	0.1	-0.4	-0.2	-0.2	-0.2	-0.1	-0.1
4. Local government	S.1313	0.2	0.1	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0
5. Social security funds	S.1314	0.1	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.1
General government (S.13)									
6. Total revenue	TR	224.6	51.2	50.6	50.0	49.9	50.0	50.2	50.5
7. Total expenditures	TE	229.3	52.3	52.0	51.7	51.7	51.7	51.9	52.2
8. Net lending/borrowing	B.9	-4.7	-1.1	-1.4	-1.7	-1.8	-1.7	-1.6	-1.7
9. Interest expenditure	D.41	11.2	2.6	2.3	2.2	2.1	2.1	2.1	2.1
10. Primary balance ²		6.5	1.5	0.9	0.4	0.3	0.4	0.4	0.4
11. One-off and other temporary measures ³		1.4	0.3	0.2	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Selected components of revenue									
12. Total taxes (12=12a+12b+12c)		134.7	30.7	30.2	29.7	29.7	29.8	29.9	30.0
12a. Taxes on production and imports	D.2	57.2	13.0	13.0	13.0	12.9	12.9	12.8	12.8
12b. Current taxes on income, wealth, etc	D.5	73.8	16.8	16.3	15.9	15.9	16.1	16.3	16.5
12c. Capital taxes	D.91	3.6	0.8	0.9	0.9	0.8	0.8	0.8	0.8
13. Social contributions	D.61	69.0	15.7	15.6	15.6	15.6	15.7	15.8	15.9
14. Property income	D.4	4.1	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.8
15. Other ⁴		16.8	3.8	3.7	3.7	3.7	3.6	3.7	3.7
16=6. Total revenue	TR	224.6	51.2	50.6	50.0	49.9	50.0	50.2	50.5
p.m.: Tax burden (D.2+D.5+D.61+D.91-D.995) ⁵		205.6	46.9	46.3	45.8	45.8	45.9	46.2	46.4
17. Compensation of employees + intermediate consumption	D.1+P.2	71.8	16.4	16.2	16.1	16.0	16.0	16.0	15.9
17a. Compensation of employees	D.1	54.3	12.4	12.2	12.1	12.0	12.0	12.0	11.9
17b. Intermediate consumption	P.2	17.5	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0
18. Social payments (18=18a+18b)		109.9	25.1	25.0	25.0	25.1	25.3	25.6	25.8
<i>Of which</i> Unemployment benefits ⁶		7.3	1.7	1.5	1.4	1.3	1.2	1.2	1.1
18a. Social transfers in kind	D.632	35.0	8.0	8.0	8.0	8.1	8.1	8.2	8.3
18b. Other social transfers	D.62	74.9	17.1	17.0	17.0	17.1	17.2	17.3	17.4
19=9. Interest expenditure	D.41	11.2	2.6	2.3	2.2	2.1	2.1	2.1	2.1
20. Subsidies	D.3	14.3	3.3	3.2	3.1	3.1	3.1	3.1	3.1
21. Gross fixed capital formation	P.51	10.0	2.3	2.4	2.4	2.5	2.4	2.3	2.5
22. Capital transfers	D.9	4.2	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9
23. Other ⁷		8.0	1.8	1.9	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0
24=7. Total expenditure	TE	229.3	52.3	52.0	51.7	51.7	51.7	51.9	52.2
p.m. Government consumption (nominal) (P3)	P.3	102.7	23.4	23.2	23.1	23.0	23.1	23.2	23.2

1. Transfers from the central government to the state government are reduced in 2018 (1.6 billion; 0.36% of GDP) due to the overestimation of the "regional tax autonomy factor" over the period 2015-2017.

2. The primary balance is calculated as (B.9, item 8) plus (D.41, item 9).

3. A plus sign means deficit-reducing one-off measures.

4. P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (other than D.91).

5. Including those collected by the EU.

6. Includes cash benefits (D.621 and D.624) and in kind benefits (D.631) related to unemployment benefits.

7. D.29+D.4(other than D.41)+D.5+D.7+D.9+P.52+P.53+K.2+D.8.

Table 4 General government debt developments
% of GDP

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Gross debt level	102.8	101.7	100.9	100.4	99.7	98.7	98.1
2. Change in gross debt	-2.9	-1.1	-0.8	-0.5	-0.8	-0.9	-0.7
Contributions to change in gross debt							
3. Primary balance	-1.5	-0.9	-0.4	-0.3	-0.4	-0.4	-0.4
4. Interest and GDP dynamics	-1.2	-1.1	-1.1	-0.8	-0.8	-0.9	-0.6
Stock-flow adjustment	-0.2	0.9	0.7	0.6	0.4	0.4	0.3
p.m. implicit interest rate on debt	2.5	2.3	2.2	2.1	2.1	2.2	2.2
nominal GDP growth	3.6	3.4	3.3	3.0	3.0	3.0	2.8

Table 5 Cyclical developments
% of GDP

	ESA code	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Real GDP growth (%)		1.7	1.8	1.7	1.5	1.4	1.4	1.3
2. Net lending of general government	B.9	-1.1	-1.4	-1.7	-1.8	-1.7	-1.6	-1.7
3. Interest expenditure	D.41	2.6	2.3	2.2	2.1	2.1	2.1	2.1
4. One-off and other temporary measures ¹		0.3	0.2	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
5. Potential GDP growth (%)		1.4	1.4	1.4	1.5	1.4	1.4	1.4
Contributions:								
- Labour		0.5	0.5	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3
- Capital		0.5	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
- Total factor productivity		0.3	0.3	0.4	0.4	0.4	0.4	0.5
6. Output gap		-0.6	-0.3	0.0	0.1	0.1	0.1	0.0
7. Cyclical budgetary component		-0.4	-0.2	0.0	0.1	0.1	0.0	0.0
8. Cyclically-adjusted balance (2-7)		-0.7	-1.2	-1.7	-1.9	-1.8	-1.7	-1.7
9. Cyclically-adjusted primary balance (8+3)		1.9	1.1	0.4	0.2	0.3	0.4	0.4
10. Structural balance (8-4)		-1.0	-1.4	-1.9	-1.9	-1.8	-1.7	-1.7

1. A plus sign means deficit-reducing one-off measures.

Table 6 Divergences from previous update

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Real GDP growth (%)							
- Previous update ¹	1.6	1.6	1.5	1.6	1.4	1.3	
- Current update	1.7	1.8	1.7	1.5	1.4	1.4	1.3
- Difference	0.1	0.2	0.2	0.0	0.0	0.0	
General government net lending (% of GDP)							
- Previous update ¹	-1.9	-1.9	-2.1	-2.3	-2.3	-2.3	
- Current update	-1.1	-1.4	-1.7	-1.8	-1.7	-1.6	-1.7
- Difference	0.8	0.5	0.4	0.5	0.6	0.7	
General government gross debt (% of GDP)							
- Previous update ¹	105.1	104.5	104.5	104.5	104.3	104.1	
- Current update	102.8	101.7	100.9	100.4	99.7	98.7	98.1
- Difference	-2.3	-2.8	-3.6	-4.0	-4.6	-5.4	

1. Medium-term projection 2017-2022 of June 2017.

Table 7 Long term sustainability of public finances³⁶
% of GDP

	2016	2020	2030	2040	2050	2060
Total expenditure (not available)	-	-	-	-	-	-
of which: age-related expenditure	29.1	29.2	30.9	32.3	32.1	31.5
Pension expenditure (AWG definition)	12.1	12.5	13.4	14.2	14.0	13.8
- Social security pension	12.1	12.5	13.4	14.2	14.0	13.8
old-age and early pensions (survivors included)	10.8	11.0	11.8	12.8	12.8	12.6
other pensions (only disability)	1.3	1.5	1.7	1.3	1.2	1.1
- Occupational pensions: not in the general government	-	-	-	-	-	-
Health care	6.4	6.5	7.4	7.7	7.6	7.6
Long-term care	1.6	1.7	2.0	2.5	2.7	2.5
Education expenditure	3.8	3.7	3.8	3.8	3.8	3.8
Other age-related expenditure	5.1	4.8	4.3	4.1	4.0	3.8
Interest expenditure (not available)	-	-	-	-	-	-
Total revenue (not available)	-	-	-	-	-	-
of which: property income	-	-	-	-	-	-
of which: from pensions contributions	-	-	-	-	-	-
Pension reserve fund assets	-	-	-	-	-	-
of which: consolidated public pension fund assets	-	-	-	-	-	-
Systemic pensions reform	-	-	-	-	-	-
Social contributions diverted to mandatory private scheme	-	-	-	-	-	-
Pension expenditure paid by mandatory private scheme	-	-	-	-	-	-
Assumptions						
Labour productivity growth	-0.1	0.6	1.2	1.5	1.5	1.5
Real GDP growth	1.2	1.6	1.9	1.7	1.7	1.7
Participation rate males (aged 20-64): potential participation rate (administrative definition)	84.1	84.1	84.2	84.8	84.8	84.9
Participation rate females (aged 20-64): potential participation rate (administrative definition)	74.8	75.8	76.8	77.9	77.9	77.9
Total participation rates (aged 20-64): potential participation rate (administrative definition)	79.5	79.9	80.5	81.3	81.3	81.4
Unemployment rate (administrative definition)	11.2	9.3	7.0	7.0	7.0	7.0
Population aged 65+ over total population	18.4	19.3	22.5	24.2	24.5	24.6

Source: Hoge Raad van Financiën, Studiecommissie voor de vergrijzing, Jaarlijks verslag, juli 2017.

³⁶ Merk op dat tabel 7 verband houdt met de langetermijnhoudbaarheid van de overheidsfinanciën. De gegevens uit die tabel komen uit het verslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing van juli 2017. Dat verklaart waarom de resultaten voor de korte- en middellangetermijn in tabel 7 niet identiek zijn aan die van de overige tabellen van dit rapport.

Table 8 Basic assumptions

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Short term interest rate euro area (annual average)	-0.3	-0.3	0.0	0.6	1.1	1.7	2.3
Long term interest rate euro area (annual average)	1.0	1.2	1.5	2.0	2.5	3.0	3.5
USD per 100 euro (annual average)	113.0	125.6	129.5	129.5	129.5	129.5	129.5
Nominal effective exchange rate, 2010=100	100.7	102.5	103.3	103.3	103.3	103.3	103.3
World excluding EU, GDP growth	4.0	4.2	4.3	4.1	4.1	4.1	4.1
EU GDP growth	2.4	2.1	1.8	1.8	1.7	1.7	1.7
Growth of relevant foreign markets	4.9	4.7	4.2	3.6	3.7	3.8	3.8
World import volumes growth, excluding EU	4.2	4.1	4.0	4.0	4.0	4.1	4.1
Oil prices (Brent, USD/barrel), level	54.3	69.0	64.6	68.6	72.9	77.5	82.3

Table 9 Macroeconomic prospects 2018-2023: main results

	2017	2018	2019	2020	2021	Averages	
						2022- 2023	2017- 2023
GDP and components							
Real GDP	1.7	1.8	1.7	1.5	1.4	1.3	1.5
Nominal GDP	3.6	3.4	3.3	3.0	3.0	2.9	3.2
<i>components of real GDP</i>							
Private consumption expenditure	1.1	1.7	1.7	1.6	1.5	1.3	1.5
Government consumption expenditure	1.1	1.0	0.9	1.0	1.2	1.2	1.1
Gross fixed capital formation	1.0	3.9	2.9	2.9	2.1	2.2	2.5
Changes in inventories and net acquisition of valuables (contribution to growth)	0.2	-0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Exports of goods and services	4.5	4.2	3.6	3.3	3.5	3.5	3.7
Imports of goods and services	4.1	4.3	3.8	3.6	3.6	3.7	3.8
Net exports (contribution to growth)	0.4	0.0	-0.1	-0.2	-0.1	-0.2	-0.1
Prices and interest rates							
Deflator of private consumption	1.7	1.7	1.3	1.5	1.6	1.7	1.6
GDP deflator	1.9	1.6	1.6	1.4	1.5	1.6	1.6
Long term interest rate (10 years)	0.7	1.0	1.3	1.7	2.1	2.8	1.8
Short term interest rate (3 months)	-0.7	-0.6	-0.3	0.3	0.9	1.7	0.4
Employment and unemployment							
Domestic employment (evolution in 000')	65.9	57.3	47.9	46.4	33.9	27.2	43.7
Domestic employment (evolution in %)	1.4	1.2	1.0	1.0	0.7	0.6	0.9
Employment rate (20-64 yrs - LFS concept) (*)	68.4	69.1	69.7	70.3	70.8	71.5	71.7
Unemployment rate (FPB concept) (*)	10.4	9.7	9.3	8.8	8.4	7.7	7.5
Unemployment rate (Eurostat standardised rate) (*)	7.2	6.7	6.5	6.2	6.0	5.5	5.3
Productivity per hour (market branches)	0.2	0.5	0.6	0.6	0.8	0.9	0.6
Incomes							
Real disposable income of households	1.4	2.3	2.4	1.5	1.4	1.2	1.6
Households saving rate (% of disposable income) (*)	11.4	11.9	12.4	12.2	12.1	11.8	11.7
Public finances							
Net lending of General Government (% of GDP) (*)	-1.1	-1.4	-1.7	-1.8	-1.7	-1.7	-1.7
Primary balance (% of GDP) (*)	1.5	0.9	0.4	0.3	0.4	0.4	0.4
Gross public debt (% of GDP) (*)	102.8	101.7	100.9	100.4	99.7	98.4	98.1
External balance							
Balance of goods and services (% of GDP) (*)	1.3	1.1	1.2	0.8	0.5	0.1	-0.1
Balance of current accounts (% of GDP) (*)	-0.2	-0.5	-0.3	-0.5	-0.6	-0.8	-0.9
Greenhouse gas emissions (in million of ton CO ₂ -equivalent) (*)	120.1	117.9	118.1	117.2	116.8	116.9	117.4

(*) end of period figures in the last column (average 2017-2023).